

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 11/4 2022 s. 1821-1849, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

MYNDOS ASAR ADASI SİKKE BULUNTULARI*

Gonca GÜLSEFA**

Geliş Tarihi: Temmuz, 2022

Kabul Tarihi: Aralık, 2022

Öz

Karia kentlerinden biri olan Myndos Antik Kenti, antik yazarların da sıkça bahsettiği gibi Ege Denizi ile Akdeniz'in kesişme noktasında bulunmaktadır ve coğrafi konumu itibariyle önemli lokasyona sahip kentlerden birisidir.

2009-2013 yılları arasında Asar Adası'nda yapılan arkeolojik kazı çalışmaları sonucu 15 adet sikke bulunmuş ve değerlendirilmiştir. Çalışmada yer alan sikkeler, en erken buluntulardan başlayarak, MS 391 imparatorluğun tek meşru dini olarak Hristiyanlığın kabul edilmesine kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Adada tespit edilen en erken sikke buluntusu Mausolos Dönemi'ne aittir. Mausolos tarafından yeniden inşa ettirilen kent, Yunan şehircilik anlayışına uygun bir şekilde planlanmış ve yerleşim alanının tamamı sur içerisine alınmıştır. Ayrıca, kenti çepeçevre saran sur yapısının ve Apollon Arkhegetes altınının Mausolos Dönemi'nde inşa edildiği düşünülmektedir.

Bu dönemden daha erkene giden bir sikke buluntusu tespit edilememiştir. Helenistik Dönemin'de kentin refah seviyesinin artması sikke basımını konusunda önemli rol oynamıştır.

Helenistik Döneme ait olabilecek sikkeler arasında ise 1 Halikarnassos sikkesi, 3 Myndos'un kendi bastığı sikke ve 1 Tessalonika sikkesi tespit edilmiştir.

Roma Dönemi sikkeleri içerisinde 3 Büyük Constantin, 1 I. Constantinus, 5 II. Constantius, 1 Valens ve sikkeleri buluntular içerisinde yer almaktadır. Sikke buluntularının yoğunluğu az olmakla birlikte Mausollos Dönemi'nden MS 4. yüzyıla kadar geniş bir periyodu temsil etmektedir. Özellikle sikkeler içerisinde II. Constantius sikkeleri biraz daha yoğunluk göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Karia, Myndos, Asar adası, mausolos, sikke.

MYNDOS ASAR ISLAND COIN FINDS

Abstract

One of the cities of Carian, the ancient City of Myndos, is one of the cities at the Aegean Sea and the Mediterranean crossing, which, as ancient authors often mention, is a major location due to its geographical location.

As a result of the archaeological excavations carried out on Asar Island between 2009 and 2013, 15 coins were found and evaluated. The coins included in the study cover the period starting from the earliest finds until the

* Bu makale "Hristiyanlık Öncesi Myndos-Asar Adası Yerleşimi" isimli doktora tez çalışmasından derlenmiştir.

** Arş. Gör.; Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, goncagulsefa@uludag.edu.tr

acceptance of Christianity as the only legitimate religion of the empire in 391 AD.

The earliest coin finds found on the island belong to the Mausolos Period. The city, which Mausolos rebuilt, was planned in accordance with Greek urbanism understanding, and the entire settlement area was enclosed within the walls. In addition, it is thought that the fortification structure surrounding the city and the Apollo Archegetes altar were built during the Mausolos Period.

Coin finds dating before this period could not be identified. The increase in the welfare level of the city in the Hellenistic Period played an important role in the minting of coins.

Among the coins that may belong to the Hellenistic Period, 1 Halikarnassos coin, 3 Myndos' own coin, and 1 Thessaloniki coin were identified. Among the coins of the Roman Period, 3 Great Constantine, 1 Constantine I, 5 II. Constantius, 1 Valens, and their coins are among the finds. Although the density of the coin finds is low, it represents a wide period from the Mausolos Period to the 4th century AD. Especially in coins II. Constantius coins show a little more density.

Keywords: Caria, Myndos, Asar island, mausolos, coin.

Giriş

Myndos Antik kenti günümüzde Muğla İli, Bodrum İlçesi Gümüşlük Beldesi sınırlarında yer almaktadır (Şahin, 2006, s. 171). Antik coğrafyada Karia Bölgesi sınırları içerisinde değerlendirilir. Strabon'dan aldığımız bilgilere göre Myndos Antik Kenti, Kos'un Scandaria burnu karşısında Termerium Burnu üzerinde konumlanmıştır (Strab. XIV. 2.18) (Resim 1).

Resim 1: Myndos Antik Kenti'nin uydu görüntüsü.

Kentin güneyinde yer alan limanı güneydoğusunda Kocadağ, Güneybatısında ise Asar Adası ile çevrelenmiştir. Söz konusu ada, yerel halk tarafından "Tavşan Adası" olarak adlandırılmaktadır. Kentin Doğusunda Kocadağ ile Batısında bulunan Asar/Tavşan Adasının arasında yer alan korunaklı limanı günümüzde de hala fonksiyonunu devam ettirmektedir. Myndos'un muazzam korunaklı limanı, kısmen doğu kısmında yapılaşma altında kalmasına rağmen, çoğu antik kent göz önüne alındığında büyük oranda el değmemiş sayılmaktadır.

Coğrafi konum ve sahip olduğu liman yapıları ile Myndos Antik Kenti önemli bir ticari merkez olmuştur (Ekici, 2013, s. 160) (Resim 2-3).

Resim 2 ve 3: Myndos Antik Kenti'nin Coğrafi Konumu ve Haritası.

Myndos sikke buluntularını tanıtmaya yönelik bu çalışmada, Myndos Antik Kentinde 2009-2013 yılları arasında kazı çalışmaları sonucu elde bulunan 15 adet sikke değerlendirilmiştir. Antik coğrafyada Karia Bölgesi'nin liman kentlerinden birisi olan Myndos, MÖ 3. yüzyılda sikke darp eden bağımsız kentler arasına dahil edilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan bu sikkeler, MS 4. yüzyılın sonuna kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Myndos sikkeleriyle ilgili ilk çalışma 1896 yılında yapılmıştır. Arnaldo Forni'nin editörlüğünde “*A Catalogue of The Greek Coins in The British Museum*” adlı kitabın “*Catalogue of the Greek coins of Caria, Cos, Rhodes*” başlıklı bölümünde Karia, Kos ve Rhodos kentlerinin sikkelerinden bahsedilmektedir. Bu yayında Myndos Antik Kentinde basılan sikkeler hakkında detaylı bilgiler verilmiştir (Barclay, 1964, s. 134-139). Ayrıca, Myndos'un MÖ 2. yüzyılda kendi sikkelerini darp ettirdiğinden de bahsedilmektedir (Barclay vd., 1964, s. 64). MÖ 2. yüzyıla Myndos sikkelerinin basım yerini ve basan halkı işaret eden gösteren MYNΔIQN lejantına da yer verilmiştir. Barclay, Myndos'un Roma İmparatorluk Dönemi'nde refah seviyesinin oldukça yüksek olduğunu, Nero ve Septimus Severus'un hüküm sürdüğü periyotlarda aralıklı olarak bronz sikkelerin darp edildiği ve sikke üzerinde ters konik altar betimlerinin Apollon ve Artemis ile ilişkilendirildiğinden bahsetmektedir (Barclay, 1964, s.64vd.). Sikke koleksiyonu içerisinde Zeus başı, arka yüzde yıldırım demeti üzerinde kartal yer almaktadır. İkinci bir sikke örneğinde ön yüzde Apollon başı, arka yüzde zeytin dalı üzerinde baykuş'un görüldüğü örnekler yer verilmiştir. Ayrıca, Artemis'in olduğu sikke örneklerinde, arka yüzünde iki yunus mevcuttur. Dionysos'un betim olarak görüldüğü sikkelerde ise başında sarmaşık çelengiyle betimlenmiş ve arka yüzde ise üzüm salkımının yer aldığı sikke örneklerine yer verilmiştir. Aynı zamanda Septimus Severis ve Iulia Domna'ya ait bronz sikkelerin varlığından ve sikke üzerinde yer alan ters konik altların, Apollon ve Artemis'in bulunduğu sikkeler de çalışma kapsamında değerlendirilmiştir (Barclay, 1964, s. XXI, 6-16) (Tablo 1 - 2. Myndos).

Barclay'ın 1911 yılında yayınladığı “*Historia numorum a manual of Greek numismatics*” isimli kitapta Myndos'un konumu olarak Halikarnassos'un kuzey batısında yaklaşık 100 mil uzağında yer alan sahil kasabası olan şehrin MÖ 2. yüzyılda sikke bastığından bahsetmektedir. Barclay tarafından ele alınan sikkeler üzerinde ön yüzde defne çelenkli Apollon, arkada ise kanatlı yıldırım demeti magistrat monogramı zeytin çelengi ile

görülmektedir. Diğer bir örnekte ise, çelenkli Zeus başı, arka yüzde ise iki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı/yıldırım demeti (üzerinde kartal) yer almaktadır. Genç bir şekilde betimlenmiş Dionysos ise, arka yüzünde kanatlı yıldırım demeti / üzüm salkımı görülmektedir. İkinci bir sikke örneğinde ön yüzde Apollon başı, arka yüzde zeytin dalı üzerinde baykuş, taşınabilir bir altar görülmektedir. Artemis'in olduğu sikke örneklerinde, arka yüzünde iki yunus mevcuttur. İmparatorluk Dönemi sikkelerin de ise Nero ve Septimus Severus'un hüküm sürdüğü dönemlerde aralıklı olarak bronz sikkelerin varlığından ve sikke üzerinde yer alan ters konik altların, Apollon ve Artemis ile ilişkilendirildiğinden bahsedilmektedir (Barclay, 1911, s. 622-623).

Milne, 1938 yılında *“Notes on the Oxford Collections, Caria”*, isimli makalesinde Myndos sikkeleri içerisinde ön yüzde Zeus, arka yüzde yıldırım demeti, diğer bir örnekte ise ön yüzde Apollon arka yüzde zeytin dalı üzerinde baykuşun yer aldığı sikke örneklerine değinmiştir (Milne, 1938, s. 261, 1-3. Myndos.).

Louis Robert tarafından 188 adet Karia Bölgesi ile ilgili sikke katalog içerisinde yer almaktadır. Çalışma henüz tamamlanmamış olsa da şu ana kadar elde edilen sonuçlar hakkında bir fikir vermektedir. Bu sikkeler arasında Myndos'un sadece bir Yunan sikkesi olduğundan söz edilir (Robert, 1954).

1962 yılında *“Sylloge Nummorum Graecorum”* bandı Aulock Koleksiyonunda da Karia Bölgesi ele alınmıştır. Bu yayında, MÖ 2-1. yüzyıla ait olabilecek Myndos sikkelerine yer verilmiştir. Ön yüzde Zeus-Serapis arka yüzde ise iki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı yer almaktadır. Diğer sikkelerin ön yüzünde Apollon arka yüzünde dal üzerinde baykuş ve Silen veya arka yüzünde ise herme görülmektedir (SNG von Aulock Karien, s. Taf. 83. 2635-2640).

1975 yılında Sir Herrmann Weber'in Yunan sikkeleri Koleksiyonu'nda Myndos sikkeleri içerisinde ön yüzde Apollon arka yüzde zeytin dalı üzerinde baykuş yer almaktadır (Weber, 1975, s. 6541).

1979 yılında Grose'nin, Fitzwilliam Museum, Catalogue of the McClean Collection of Greek Coins, Vol III, Asia Minor Bandı'nda bir adet Myndos sikkesine yer verilmiştir. Sikkenin ön yüzünde Zeus-Serapis arka yüzde iki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı yer almaktadır (Grose, 1979, s. 190, Pl. 297, 13).

1982 yılında *“Sylloge Nummorum Graecorum”* Kraliyet Sikke ve Madalya Koleksiyonu, Danimarka Ulusal Müzesi Bandında Karia Bölgesi sikkeleri arasında Myndos' a da yer verilmiştir. Sikke sınıflandırması MÖ 2.-1. yüzyıla ait sikkelerle başlamıştır. Ön yüzünde Zeus, Apollon, Artemis, Dionysos yer aldığı şehrin kendi bastığı sikkelerde yer almaktadır. Helenistik Dönem sikkelerinin yanı sıra Roma Dönemi'ne de ait olabilecek bir adet sikke koleksiyon içerisinde yer verilmiştir. Roma Dönemi sikkeleri arasında Septimus Severus ve eşi Iulia Domna betimleri bulunmaktadır (SNG Cop., Pl. 10. 438-450).

1983 yılında D. D. Sear tarafından, *“Griechischer Münzkatalog”* Band 2: Asien und Afrika bölümünde Myndos'un Halikarnassos'un batı bölümünde Dor kolonisi, Troizen'li Argolis tarafından kurulduğundan ve bazı sikkelerinden bahsetmektedir. Bu sikke örnekleri diğer yayınlarda yer alan sikke örnekleri ile oldukça benzerdir. Ön yüzde Zeus-Serapis, arka yüzünde iki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı, diğer bir sikke örneğinde sarmaşık çelenkli Dionysos, arka yüzünde yıldırım demeti ve üzüm salkımının görüldüğü örnekler mevcuttur. Ayrıca, ön yüzde Apollon, arka yüzde ise zeytin dalı üzerinde baykuş ya da arka yüzde

taşınabilir altar, ön yüzde Artemis, arka yüzde ise üç ayağın yer aldığı örnekler görülmektedir (Sear, 1983, s. 172, 4902).

1994 yılında yayımlanan “*Sylloge Nummorum Graecorum*”’un Tübingen Üniversitesi Sikke Koleksiyonun’da da Myndos sikkelerine rastlanılmaktadır. Bu koleksiyon içerisinde iki adet Myndos’a ait olabilecek sikke görülmektedir. MÖ 2-1. yüzyıla ait olabilecek bu sikke örneklerinin birincisinin ön yüzünde Dionysos arka kısımda ise yıldırım demeti ikincisinin üzerinde ise, defne çelenkli Apollon ve arka yüzde ise üç ayak yer almaktadır (SNG Tübingen, s. Taf. 114, 3458-3459).

Aynı yıl içerisinde “*Sylloge Nummorum Graecorum*”’un Erkki Keckman Koleksiyonu (Skopbank, Herlsinki) Karia Bölümü’nde Myndos sikkelerine yer verilmiştir. Myndos sikkeleri konularına göre ayrılmıştır. MÖ 2-1. yüzyıla ait Myndos sikkelerinin ön yüzünde Poseidon, arka yüzünde yunus yer almakta, diğer sikke örneğinde ise Zeus-Serapis, arka yüzünde ise iki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı, diğer bir sikke örneğinde ise sarmaşık çelenkli Dionysos, arka yüzünde ise yıldırım demeti ve üzüm salkımının görüldüğü örnekler, ayrıca ön yüzünde Zeus arka yüzünde ise yıldırım demetinin görüldüğü örnekler mevcuttur (SNG Keckman I, s. Taf. 9, 334-246).

1996 yılında Göktürk isimli araştırmacı da, Helenistik gümüş Myndos, Halikarnassos ve Knidos sikkeleri hakkında bir makale yazmıştır (Göktürk, 1996: s. 5-8). Bu kitap bölümünde değerlendirilen 274 adet sikkenin 170 tanesi Myndos’tandır. Sikkelerin ön yüzünde defne çelenkli Zeus, arka yüzünde ise iki mısır başağında isis başlığı yer almaktadır. Diğer sikkelerde ise ön yüzde sarmaşık çelenkli Dionysos, arka yüzünde ise kanatlı yıldırım demeti ya da üzüm salkımı mevcuttur. Bu kaynak Myndos sikke repertuarını anlamak açısından önemlidir.

2002 yılında “*Sylloge Nummorum Graecorum*” Türkiye bandı Muharrem Kayhan Koleksiyonu’nda da çeşitli bölgelerin sikkelerine yer verilmiştir. Sikkeler içerisinde Myndos sikkeleri de sınıflandırılmıştır. MÖ 4. yüzyıla tarihlenen ön yüzünde defne çelenkli Poseidon, arka yüzünde ise trident üzerinde yunus, MÖ 2. yüzyıla ait sikke örneklerinde ise ön yüzünde Zeus-Serapis arka yüzünde ise iki mısır başağında isis başlığı, diğer bir örneğin ise ön yüzünde Dionysos arka yüzünde ise kanatlı yıldırım demeti görülmektedir (SNG Kayhan I, s. Pl. 31. 847-854).

2002 yılında Zabel-Meadows isimli araştırmacılar ise çeşitli yollarla Avrupa’da Alman pazarlarında tespit edilen bazı sikkelerin katalog çalışmasını yapmışlardır. Bu yayında sadece Myndos kenti değil, aynı zamanda Halikarnassos sikkeleri de ele alınmıştır. Myndos’un gümüş sikkeleri ve temalarına göre bazı sikkelere yer verilmiştir (Zabel ve Meadows, 2002, s. 245, 63).

2006 yılında “*Sylloge Nummorum Graecorum*” Staatliche Münzsammlung München, Karien bandında çeşitli Myndos sikkelerine de yer verilmiştir. MÖ 2-1. yüzyıllara tarihlenen bu sikke örnekleri ön yüzünde defne çelenkli Serapis, arka yüzünde iki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı, diğer bir sikke örneğinde ise sarmaşık çelenkli Dionysos, arka yüzünde ise yıldırım demeti ve üzüm salkımının görüldüğü örnekler ve ön yüzde Apollon, arka yüzde ise zeytin dalı üzerinde baykuş ya da altın görüldüğü sikkelere de yer verilmektedir. Ayrıca Roma Dönemi’ne ait Iulia Domna Sikkesi de örnekler arasındadır (SNG München, s. Taf. 19, 377-389).

2007 yılında ise, “*Herbal Temalı Batı Anadolu Sikkeleri*” isimli yüksek lisans tezinde Myndos Antik Kenti de yer almaktadır. Çalışma kapsamında, Myndos Kenti sikkelerinde MÖ. 2 yüzyılda görülen tipler genellikle bölgenin bu dönemde Ptolemaios tarafından yönetilmesi ile

ilgili olarak, ön yüzde Zeus, Serapis, Dionysos ve Apollon görülürken arka yüzde ise zeytin dalı üzerinde baykuş, kartal, kanatlı yıldırım, üzüm salkımı ve cornucopia yer almaktadır (Taylan, 2007, s. 56, 35).

2012 yılında yapılan “*Sylloge Nummorum Graecorum*” Ashmolean Müzesi Koleksiyonu’nda MÖ 2. yüzyılın ortasına ait sikkeler içerisinde ön yüzünde defne çelenkli Serapis, arka yüzünde iki mısır başağında İsis başlığı, diğer bir sikke örneğinde sarmaşık çelenkli Dionysos, arka yüzünde yıldırım demetinin görüldüğü örnekler yer verilmiştir. MÖ 2.-1. yüzyıla ait sikke gruplandırması içerisinde ise ön yüzünde defne çelenkli Zeus başı, arka yüzünde ise yıldırım demeti yer almaktadır. Diğer bir örnekte defne çelenkli Apollon zeytin dalı üzerinde baykuş görülmektedir. Ön yüzde İsis (?) arka yüzde ise kubbeli gövdesi dar altar, defne çelenkli Zeus arka yüzde kartal, ön yüzde Artemis arka yüzde iki adet yunus betimi yer almaktadır (SNG Ashmolean XI, s. Pl. IX. 242-256).

2013 yılında ise “Karia Şehir Sikkeleri ve Lagina’da Bulunan Sikkelerin Değerlendirilmesi” isimli doktora tez çalışması kapsamında sikke basan kentler arasında Myndos’a da yer vermiştir (Ekici, 2013, s. 32). Ekici, sikkelerin özellikleri hakkında şu bilgilere değinmiştir: Ön yüzde Poseidon başı, arka yüzde yunus, trident ve MY harflerinin görüldüğü sikkeler basılmış ve bu sikke örnekleri MÖ 4. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Ayrıca ön yüzde Zeus, arka yüzde kanatları açık, yıldırım üzerinde duran kartal ve kent lejandı görülen örnekler de yer verilmiştir. MÖ 2. yüzyıl ortalarında ön yüzde çelenkli Serapis başı, arka yüzde iki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı olan sikkeler de mevcuttur. Tiplerin Mısırlılaştırılmış olması alışılmış bir durum olmasa da Helenistik Dönemde bu bölge Mısır’ın Ptolemaios hanedanı tarafından yönetilmesinden dolayı Zeus’la ilişkilendirilen Serapis ve İsis kültleri de bu dönemde kurulmuş olduğu düşünülmektedir. Dionysos, Zeus, Apollon ve Artemis ön yüz tipleri olarak görülürken, arka yüzde üzüm salkımı, yıldırım demeti üzerinde kartal, zeytin dalı üzerinde tünemiş baykuş, kanatlı yıldırım demeti ve yüzen iki yunus görüldüğü sikkeler yer almaktadır (Ekici, 2013, s. 32).

2004-2013 yılları arasında yapılan araştırma ve kazı sonuçları 2016 yılında, Derya Şahin’in editörlüğünde basılan Myndos Araştırmaları-I bandı, “Myndos Kazı ve Araştırmaları 2004-2013” isimli kitapta, M. Şahin’in Roma ve Geç Antik Çağ sikkeleri ile ilgili “Geç Antik ve Bizans Çağına Ait Myndos Sikkeleri” isimli çalışmasında Hristiyanlık öncesi döneme ait ve II. Constantius, I. Valentinianus ve Valens sikkeleri ele almıştır (Şahin, 2016a, s. 308 Kat. No. 1-7).

2018 yılında Meadow’un, “*The Great Transformation Civic Coin Design in the Second Century BC*” isimli makalesinde tek bir Myndos sikkesine yer verilmiştir. Bu sikkenin ön yüzünde Apollon, arka yüzünde ise kanatlı yıldırım demeti yer almaktadır. Gümüş tetrahmi olan ve British Müzesi’nde sergilenen bu sikke örneği, MÖ 2. yüzyılın ortasına tarihlenmektedir (Meadows, 2018, s. 317, Pl. XLVII, 43).

Madeni paralardan bazılarının sikke definesi olarak bulunduğu (Zabel ve Meadows, 2002, s. 245, 63) bazılarının ise sikke koleksiyonerleri ya da müzeler tarafından korunduğu bilinmektedir. Sikkelerle ilgili çalışma yapılırken çeşitli müze, koleksiyon ve kazılardan yola çıkılarak SNG (*Sylloge Nummorum Graecorum*), BMC (*Catalogue of the Greek Coins in the British Museum* (London 1873–), RIC (*Roman Imperial Coinage*), LRBC (*Late Roman Bronze Coinage*), NC (*Numismatic Chronicle*), CH (*Coin Hoard*) sikkelerle ilgili kataloglarda ve çeşitli

arama motorlarında (coins archive¹, HN² ve RIC online³) araştırma yapılarak Myndos sikkeleri tespit edilmiştir. Sikkelerle ilgili araştırma tarihi en eski kaynaktan en güncel kaynağa doğru ele alınarak detaylı bilgiler verilmiştir.

Sikke buluntuları da diğer arkeolojik materyallerde olduğu gibi kronolojik bir sıralama söz konusudur çünkü, adada hiçbir kazı alanında stratigrafiden söz etmemiz mümkün değildir. Kazı açmaları içerisinde kronolojik olarak bir homojenlik görülmemektedir. Ancak yaptığımız çalışmada sikke buluntuları kendi içerisinde kronolojik olarak gruplandırılmıştır.

2. Klasik Dönem:

Bu grupta yer alan Maussolos, Karya Satraplığı, (Halikarnassos) Dönemi'ne ait 1 adet (**Kat. No. N-1**) sikke değerlendirilmiştir.

2.1. Maussolos, Karya Satraplığı Sikkesi (Kat. No. N-1)

Halikarnassos kentinde MÖ 5. yüzyılda ortaya çıkan gümüş sikkelerin varlığı bilinmektedir. MÖ 4. yüzyıldan itibaren ise gümüş sikkeler basılmaya başlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde ise gümüş sikkelerle birlikte bronz sikkelerinde varlığı devam etmektedir (Tekin, 1997, s. 97). Kente ait MÖ 5. yüzyıla ait olduğu düşünülen sikkeler üzerinde Halikarnassos örneklerinde, ön yüzde sık bir şekilde görülen Pegasus protomu ve arka yüzde düzensiz incus içerisinde keçi protomu görülmektedir (Tekin, 1997, s. 97; Alış, 2019, s. 54). Halikarnassos'ta Apollon kültünün varlığı nedeniyle, Klasik Dönem sikkelerinin ön yüzünde iki farklı tip görülmektedir. Birinci tipte sağa veya sola bakan defne çelenkli Apollon başı, ikinci tipte ise defne çelengi içinde cepheden görünen yüzü hafifçe sağa dönük Apollon başı yer almaktadır. Helenistik Dönem sikkelerinin ön yüzünde, Klasik Dönem tiplerine benzer tiplerden farklı olarak defne çelenkli sağa bakan başı, omzunda sadak ve yay bulunmaktadır (Alış, 2019, s. 54-55).

Mausolos'un satraplığının erken yıllarında Milet tipi sikkelerde bastırılmıştır. Ön yüzde defne çelenkli Apollon başı neredeyse cepheden verilmekteyken, arka yüzde ise Zeus Labraundos'un yer aldığı örnekler mevcuttur (Ekici, 2013, s. 42).

Halikarnassos ve Klazomenai kentlerinde ön yüzde cepheden çelenkli Apollon büstü mevcuttur. Bu kentler sikkelerinin arka yüzünde, kanatlarını açmış kartal, zeytin dalı ya da kuğu motifini kullanmışlardır (Taylan, 2017, s. 56).

Myndos'ta Apollon büstünün yer aldığı **Kat. No. N-1** sikke örneğinin arka yüz kondisyonu kötü olduğundan tam olarak tanımlanamamıştır⁴. Arka yüzde hayvan figürü olarak kartal, aslan (?) vb. yer almaktadır. Bu sikke buluntusu Mausolos, Karya Satraplığı'na ait bir sikke olup benzerleri, British Müzesi Katalogları'nda (BMC Caria, 102, Pl. XVIII. 3), Sylloge Nummorum Graecorum (SNG Keckman I, s. Pl.2, 40; SNG Kayhan I, s. Pl. 29. 759) bandlarında ve çeşitli Yunan sikke koleksiyonlarında (Traité II 97, s. 2629) da yer almaktadır. Bundan dolayı MÖ 377-353 yılları arasına tarihlenmektedir.

¹ <https://www.coinarchives.com> (20.05.2022)

² <http://hno.huma-num.fr/browse> (20.05.2022)

³ <https://ric.mom.fr/en/search> (20.05.2022)

⁴ Korunmuş benzer örneklerde Zeus Labraundos sağ ayakta, elinde nilüfer uçlu asa, sol alanda çelenk tutmaktadır. BMC Caria, s. 102, Pl. XVIII. 3.

3. Helenistik Dönem:

Helenistik Dönem kapsamında 1 adet Halikarnasos sikkesi (**Kat. No. N-2**), 3 adet Myndos sikkesi (**Kat. No. N-3, N-4, N-5**), 1 adet Tessalonika Sikkesi (**Kat. No. N-6**) değerlendirilmiştir.

Halikarnassos sikkelerinde diğer bir tanrı Poseidon, kent sikkelerinde sadece Helenistik Dönemde ön yüzde noktalı bordür içinde başı sağa doğru yönelmiş olarak ve en erken MÖ 200-100 tarihleri arasında, toplamda dört farklı tipte kullanılmıştır. İkinci bir tipte diademli başı sağa, üçüncü tipte sadece başı sağa ve son olarak dördüncü tipte çelenk içinde diademli başı sağa yönelmiş olarak görülmektedir (Alış, 2019, s. 54-55).

Halikarnassos basımı **Kat. No. N-2** numaralı sikke örneğinin ön yüzünde diademli Poseidon başı sağa, arka yüzünde ise noktalı bordür içinde ayakta örtülü kadın figürü, sağ elinde patera, sol elinde cornucopia, her iki yanda [ΑΛΙΚΑΡ- ΔΙΟΔΟ] lejandı yer almaktadır. Benzer örneklerle karşılaştırıldığında Halikarnassos basımı olan bu sikkenin MÖ 150-50 yıllarına tarihlendiği düşünülmektedir⁵.

3.1. Myndos Sikkesi (Kat. No. N-3, N-4, N-5)

Ön yüzde Poseidon başı, arka yüzde yunus, trident ve MY harflerinin görüldüğü sikkeler basılmıştır ve MÖ 4. yüzyılın ortalarına tarihlenen örnekler görülmektedir (Ashton, 2006: s. 8- 9). Ayrıca ön yüzde Zeus, arka yüzde kanatları açık, yıldırım üzerinde duran kartal ve kent lejantı görülen örnekler de yer almaktadır (Milne, 1938, s. 261).

MÖ 2. yüzyıl ortalarında ön yüzde çelenkli Serapis başı, arka yüzde iki mısır koçanı üzerinde İsis tacı olan sikkeler de mevcuttur (Göktürk, 1996, s. 5; Zabel- Meadows, 2002, 244-247; Ashton, 2007, s. 68). Tiplerin Mısır etkisinde tasarlanmış olması alışılmış bir durum olmasa da Helenistik Dönemde bu bölgenin Mısır'ın Ptolemaios Hanedanı tarafından yönetilmesi, Zeus'la özdeşleştirilen Serapis ve İsis kültleri de bu dönemde kurulmuş olabileceği ihtimalini düşünülmektedir. Dionysos, Zeus, Apollon ve Artemis ön yüz tipleri olarak görülürken, arka yüzde üzüm salkımı, yıldırım demeti üzerinde kartal, zeytin dalı üzerinde tünemiş baykuş, kanatlı yıldırım demeti ve yüzen iki yunus görülmektedir (Ekici, 2013, s. 32).

Myndos sikkeleri içerisinde ön yüzde defne çelenkli Apollon, arka yüzde ise arkasında kanatlı bir yıldırım ve bir çelenk içinde ΜΥΝΔΙΩΝ lejantı ve iki monogram eşliğindedir (Forni, 1964, 1xv). Apollon kültüyle bağlantılı olduğundan önemli bir yere sahiptir. **Kat. No. N-3** numaralı bronz sikkenin ön yüzünde, sağ profilden verilmiş defne çelenkli Apollon Başı mevcuttur. Arka yüzde ise zeytin dalı üzerinde duran baykuşun üst kısmında ΜΥΝΔΙ[ΩΝ]⁶ lejantı ve altında ise ΠΙΙΜ harfleri (olası magistrat (?)) yer almaktadır. Bu sikkenin benzerleri British Müzesi (BMC Caria, 136-137: 26-32), Sylloge Nummorum Graecorum (SNG von Aulock Karien, s. Taf. 83. 2639; SNG Ashmolean IX, s. 249-250, 251; SNG Cop. Caria, s. Pl.10. 447-448), Historia Numorum⁷ kataloglarında, Oxford Koleksiyonlarında (Milne, 1938, s. 262, 3), Winterhur (Winterhur II, s. 3493) ve Sir Herrmann Weber Koleksiyonu'nda (Weber,

⁵ Benzerleri için bk. BMC 76; Sear, 1983, s. 166, 4816; Grose, 1979, s. 187, 297.6; SNG Ashmolean XI, 213; SNG Tüb., s. 3390; SNG Cop. Caria, s. Pl. 8. 377-378; Hunterian Coll. II 424, 2; SNG von Aulock Karien , s. 2532; Imhoof-Blumer, s. KM 130, 14F; Alış, 2019, s. 132 Kat. No. 129, 149 (Halikarnassos); SNG Kayhan I, s. 781; Lingren Coll. I, s. 647; SNG München, s. Taf. 12, 218.

⁶ Myndos'luların anlamına gelmektedir. Tulay, 2001, s. 225.

⁷ <http://hno.huma-num.fr/browse> No: 1751 (04. 01. 2019).

1975, s. 6541) da bulunmaktadır. Sözü edilen Myndos sikkesi benzer örneklerle de karşılaştırıldığında, Myndos'un kendi bastığı sikkelerden olup MÖ 180-30 yıllarına tarihlenmektedir. Myndos'un aynı döneminde darp edilmiş sikkelerinde; Dionysos, Zeus, Apollon ve Artemis ön yüz tipleri olarak görülürken, arka yüzde üzüm salkımı, yıldırım demeti üzerinde kartal, zeytin dalı üzerinde tünemiş baykuş, kanatlı yıldırım demeti ve yüzen iki yunus yer almaktadır (Taylan, 2017, s. 69).

Kat. No. N-4 Gene aynı döneme tarihlenen diğer bir sikkenin ise ön yüzünde ortada, yan profilden verilmiş sakallı bir defne çelenkli sikke, ön yüzde ortada, yan profilden verilmiş sakallı bir defne çelenkli erkek büstü, olasılıkla Zeus(?), arka yüz (?) de ise korunan örneklerden yola çıkarak yıldırım demeti olabileceği düşünülmektedir. Benzer örneklerle karşılaştığımızda MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmemiz mümkündür (BMC Caria, s. 134, 5; SNG von Aulock Karien, s. Taf. 83. 2637; SNG Cop., s. Pl. 10. 445; Zabel – Meadows, 2002, s. 245, 63; SNG München, s. Taf. 19. 388; Sear, 1983, s. 172, 4902). **Kat. No. N-5** de, Karia Myndos Helenistik hemidrahmi (MÖ 166/150) bulunmaktadır. Ortada, profilden verilmiş sakallı Zeus büstü, sağa (a), arka yüzde ortada yıldırım demeti ΜΥΝΔΙΩΝ lejantı yer almaktadır. Karşılaştırma sonucunda bu Myndos sikkesini de MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmemiz mümkün olabilmektedir (BMC Caria, s. 134, 5; SNG von Aulock Karien, s. Taf. 83. 2637; SNG Cop., s. Pl. 10. 445; Zabel – Meadows, 2002, s. 245, 63; SNG Ashmolean IX, s. 246, 247). SNG Helsinki (Sylloge Nummorum Graecorum) bandlarında ve çeşitli Myndos Koleksiyonlarında paralelleri tespit edilmiş olup, tarihleri MÖ 2. yüzyılın ortalarına verilmektedir (SNG Keckman I, s. Pl.9, 245).

3.2. Tessalonika Sikkesi (Kat. No. N-6)

Tessalonika kenti, MÖ 315 yılında Makedonya kralı Kassandros tarafından bugünkü Thermi'de kurulmuştur. Kassandros, Makedonya tahtında hak iddia edebilmek için evlendiği Büyük İskender'in kız kardeşi olan Thessalonike'nin adını bu şehre vermiştir. MÖ 2. yüzyıldan öncesine tarihlenen Tessalonika sikkesi bulunmamaktadır (Gardner, 1963: XIV; Hoover, 2016: 263-264.). Burada ilk sikke basımı Makedonya kralı II. Philipp ile başlamıştır. Nüvizmatik olarak Philipp ve oğlu İskender'in madeni paraları bir birim oluşturmaktadır. Ancak, Attik madeni para standartını kullanarak ilk kez gerçek bir dünya para sistemini yarattığında da önemli bir dönüm noktasıdır (Sear, 1983, s. 346-347). Myndos buluntuları arasında 1 adet Tessalonika sikkesi bulunmuştur. **Kat. No. N-6** numaralı sikkenin ön yüzünde sağ profilden defne çelenkli Apollon büstü [ΠΟΛΥ] yer almaktadır. Arka yüzünde ise, ortada, ayakta duran yan profilden verilmiş, bir elinde kalkan tutmakta olan diğer elini ise havaya kaldırmış olan Athena betimi yer almaktadır. Sağ tarafta aşağıdan yukarıya doğru ΘΕΣΣ[λν] lejantı mevcuttur. Benzer örnekler Sylloge Nummorum Graecorum SNG Lockett ve SNG Thessaly koleksiyonu ve diğer yayınlara⁸ göre MÖ 2. yüzyılın sonu- 1. yüzyılın ortasına tarihlenmektedir.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. McClean II, s. 4954-4958 Taf. 180, 6-7; NC 1936, s. 180; Ch 7, s. 1985, 91; Gardner, 1963, s. 5, 49-59; Bloesch, 1987, s. 163, 1734; SNG Lockett Vol. III, s. Pl. XXXI 1625; SNG Thessaly, s. Pl. 6, 300-304.

4. Roma Dönemi Sikkeleri

4.1. Büyük Constantin / I. Constantinus Sikkesi (MS 307-337) (Kat. No. N-7, N-8, N-9)

Constantinus⁹ sikkelerde de düzenleme yaparak “aureus” yerine “solidus” adlı yeni bir sikke tedavüle çıkarmıştır¹⁰.

Katalogda Constantinus I’e ait 3 tip sikke yer almaktadır ve tamamı bronzdur. Bu sikkelerin ikisinin lejantı belli olduğu için atölyesi hakkında bilgi vermemiz mümkündür.

Kat. No. N-7 numaralı I. Constantinus sikkesinde ön yüzde, DV CONSTANTI-NVS [PT A]VGG, profilden verilmiş, başı örtülü kadın büstü, sağa. arka yüzde, ortada, biga üzerinde Constantin (korunmuş örneklerde tanrının eli yukarıdan aşağıya uzanıyor, üst alanda yıldız), solda yukarıdan aşağıya SMANS (darphane işareti¹¹- Antiocheia)¹² lejantı yer almaktadır. Sikke kataloglarında yer alan benzer örneklerle karşılaştırma yapıldığında MS 337-340 yıllarına tarihlenmektedir¹³.

Diğer bir sikke ise **Kat. No. N-8**, ön profilden verilmiş imparator büstü, sağa bakmaktadır. Arka yüzde, ortada çelenk içerisinde üstte VOT altta XX harfleri, çelengin dışarısında sikkenin etrafında lejant kısmında olasılıkla DN CONSTANTINI MAX AVG I okunmaktadır¹⁴. Darp yeri ve kesin tarihi belli olmayan sikkenin arka yüzünde çelenk içinde VOT / XX lejantı görülmektedir. Darphane işareti korunmamış. Sikke Constantinus Augustus sıfatlarını almış iken basılmış olmalıdır. Burada imparatorun 20. yılında (decennalia) basıldığına dair bilgi verilmektedir. Benzer örnekler sayesinde bu sikke de MS 337-340 yıllarına tarihlenmektedir (RIC VII, s. 237; Robertson, 1982, s. Pl. 47, 121; Ireland – Ateşoğulları, 1996, s. 129, 206; Lightfoot, 1996, s. 142, 30; Sear, 2011, s. 476, 16205; Ekici, 2013, s. 148 Lev. 18, Kat. No. 354; Bulut ve Şengül, 2014, s. 96, 41; Doychinova, 2019, s. 121, 572).

Kat. No. N-9 envanter numaralı Roma sikkesi üzerinde ön yüzde, profilden verilmiş Roma'nın miğferli büstü ve üzerinde paludamentum ile sola bakmaktadır. Sağda ise yukarıdan

⁹ MS 272’de Naissus’da doğan Flavius Valerius Constantinus MS 306’da imparator ilan edilmiştir. Maximianus’un kızı ile evlendiğinden kendisine “augustus” ünvanı verilmiştir. Constantinus oğlu Constantius ile Britannia’da birlikte savaşmışlardır. MS 308’de Carnuntum Kongresin’de Constantinus tekrar “caesar” rütbesine indirilmiştir. Constantinus, sonradan kendisine karşı bir tutum içerisinde giren Maximianus’u Massilia’da yenmiş ve öldürmüştür. Constantinus bu sefer Maximianus’un oğlu Maxentius ile mücadeleye girişmiştir. Milvius Köprüsü yakınlarındaki savaşta Constantinus, Maxentius’un ordusunu mağlup etmiştir ve onu öldürmüştür. Büyük Constantin Hristiyanlara karşı iyimser davranmıştır. Constantinus, Gothlara, Germanlara ve Sarmatlara karşı savaşmıştır. En son Pers’ler üzerine bir sefere çıkmak üzereyken MS 337 yılında ölmüştür. Keleş, 2009, s. 19; Sear, 2011, s. 405. Ayrıntılı bilgi için bk. Moser, 2018, s. 149.

¹⁰ Aureus kelime olarak altından yapılmış anlamına gelir ve altın sikkelere verilen isimdir. Cumhuriyet devri sonunda Sulla zamanında aurei olarak 10.85 gr. ağırlığında basılan sikkelerin ağırlığı zaman içerisinde azalmıştır, bkz. Tulay, 2001, aureus.

¹¹ Roma sikkelerinde darphane ve işaretleri oldukça önemlidir. Roma İmparatorluğu’nda darphane işaretlerinin sikkeler üzerinde yazılmaya başlaması MS 3. yüzyılın ortalarına rastlamıştır. Roma sikkeleri üzerinde darphane işaretleri sikkenin arka kısmında “kesim kısmı” olarak adlandırılan bölümde yer almaktadır. Darphane işaretlerinin sağında ve solunda da birtakım harfler yer almaktadır. Darphane işaretinden sonra gelen harfler atölyeleri ifade ederken; bunlar Grek alfabesindeki harfler ile gösterilmektedir. Jones, 1986, s. 147; Keleş, 2009, s. 26.

¹² Signato Moneta Antiocheia, Antiocheia Darphanesi. Tulay, 2001, s. 189.

¹³ Ayrıntılı bilgi için bk. RIC VIII, Antioch, s. 37; LRBC I, s. 1372; Carson, 1990, s. 341, Pl. 47. 709.-CONS, s. 337. Benzer örnek için bk. Moser, 2018, s. 149 Fig. 4. 2.

¹⁴ İmparatorların detaylı lejantları için bk. Harl, 2001, s. 29.

aşağıya VRBS – ROMA lejantı yer almaktadır. Roma şehrini onurlandırmak adına basılan¹⁵ ön yüzünde VRBS ROMA lejantı bulunan sikkelerin tarihleme açısından zorlukları vardır¹⁶. Arka yüzde ise, ortada, bir kurt tarafından emzirilen Remus ve Romulus kardeşlerin olduğu lupus sahnesi¹⁷. Kurdun üstünde yan yana 2 adet sekiz kollu yıldız mevcuttur. En altta ise SMT¹⁸ (darphane işareti-Ticinium (Pavia, İtalya) harfleri yer almakta olup Ticinium (Pavia, İtalya) atölyesi anlamına gelmektedir. Bu sikke MÖ 337-340 yıllarına tarihlenmektedir¹⁹.

4.2. II. Constantius (MS 337 – 361) (Kat. No. N-10, 11, 12, 13, 14)

Bir Hristiyan olarak yetiştirilen Constantinus, Constantinus Maksimus ve Fausta'nın oğlu olarak Arles'te dünyaya gelmiştir.²⁰

357 yılında gümüş siliquaların ağırlığını 2.25 gr. olarak yeniden ayarlayarak tedavüle sokmuştur²¹. II. Constantius'a ait sikkelerde 4 tip görülmektedir ve tamamı bronzdan darp edilmiştir.

Kat. No. N-10 numaralı sikkenin ön yüzünde sağ profilden defne çelenkli II. Costantius büstü yer almaktadır. [CONSTAN]TIVS P F AVG arka yüzde sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutan Constantius, cepheden, başı sola bakar vaziyettedir. Askeri giyimli, miğferli, sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutarak düşen atlıya mızrakla saldırmaktadır. Lejant: PPDIVIAVG, altta M lejantı yer almaktadır. Bu sikke MS 348-354 yıllarına tarihlenmektedir²².

Kat. No. N-11 numaralı sikke, ön yüzde, İmparator büstü, sağa, diademli [DNCO]NST[AN] [TIVSPFAVG], arka yüzde ise, İmparator, ayakta, sola, askeri giyimli? sağ elinde globus üzerinde Nike, sol elinde mızrak yer almaktadır. SPES RE[I] PVBLICE (b). Darphane işareti belli değildir. Bu sikke MS 357 – 361 yıllarına tarihlenmektedir²³. Diğer bir örnek ise, **Kat. No. N-12** ise, ön yüzde sağ profilden inci diademli imparator II. Constantius büstü, arka yüzde, yüzeyde ise asker mızrak atan, başı açık, sakallı, geriye doğru uzanmaktadır. [D N CONS][TAN]TI[VS P F AVG] Darphane işareti [K]YZ ise üsttedir²⁴. Bu sikke de MS 348-358 yıllarına tarihlenmektedir²⁵. **Kat. No. N-13** numaralı sikkenin ise, ön yüzünde sağ profilden inci diademli imparator II. Constantius büstü D N CONSTANTIVS P F AVG lejantı yer almaktadır. Arka yüzde mızrak atan asker, başı açık, geriye doğru uzanmakta ve

¹⁵ Ayrıntılı bilgi için bk. Carson, 1981, s. 33.

¹⁶ Dönemin portre özelliklerini yansıtmayan örneklerdir. Personifikasyonlarda miğfer saçın tamamını kaplamaktadır, ancak geç örneklerde omuzun arkasında kıvrık saç görülmektedir, bkz. RIC VII, s. 282- 283

¹⁷ Benzer örnekler için bk. Baydur, 1988, s. 102 Lev. XI, Resim 365.

¹⁸ Ayrıntılı bilgi için. Keleş, 2009, s. 27; Harl, 2001, s. 29.

¹⁹ Benzerleri için bk. RIC VII, Tessalonika, s. 187 (I. Constantinus), RIC VII, s. 655, 90; LRBC I, s. 1231.- Sutherland, 1974, s. 265, 534-535; Arslan, 1992, s. 117, 225; Carson, 1990, s. 679, Pl. 45; Tekin, 1994, s. 195. 828; Ireland – Ateşoğulları, 1996, s. 130, 218-219; Keleş, 2009, s. 75; Sear, 2011, s. 505, 16516. Benzeri ancak farklı darphane, RIC V, Pl. -18. 64, 1; Ekici, 2013, s. 48 Lev. 18, Kat. No. 355; Bulut – Şengül, 2014, s. 97, 46; Doychinova, 2019, s. 127, 618-626.

²⁰ Babası tarafından MS 1 Mart 317 yılında "Caesar" ünvanı verilmiştir. Constantinus I'in en küçük oğludur ve 337-361 yılları arasında Doğuyu yönetmiştir. Kardeşlerinin ölümünden sonra batının idaresini sağlamak isterken 361 yılında hastalanarak ölmüştür. Leedom, 1978, s. 32; Tekin, 1994, s. 43; Keleş, 2009, s. 20. Ayrıntılı bilgi için bk. Moser, 2018.

²¹ Sear, 1988, s. 336. Detaylı bilgi için bk. Baydur, 1998, s. 103.

²² Trier RIC VII, s. 82; RIC VIII: s. 460 No. 137; Tekin, 1994, s. no. 885; LRBC II: s. 2623; Lightfoot, 1996, s. 143, 33; Ekici, 2014, s. 151 Kat. No. 371.

²³ RIC VIII: s. 461, 151 Pl. 23 L. 2053, RIC VIII 275; Robertson, 1982, s. Pl. 71, 148.

²⁴ Kyzikus, Harl, 2001, s. 34.

²⁵ Robertson, 1982, s. Pl. 71, 151-154; Keleş, 2009, s. 86; Ekici, 2013, s. 153 Lev. 20, Kat. No. 381.

[FEL]TEMPREPARATIO²⁶ (Mutlu Günlere Dönüş) ifadesi bulunmaktadır, Darphane işareti ne yazık ki korunamamıştır. Bu sikke MS 348-358 yıllarına tarihlenmektedir²⁷.

Diğer bir sikke **Kat. No. N-14**, ön yüzde sağ profilden inci diademli imparator Constantius II büstü, lejant görülmemekte (a), arka yüzde tutsağa saldırmakta olan asker yer almaktadır. Darphane yazısı olarak [A]N[T]gözükmektedir. ANT monogramı Antiocheia'ya aittir (Harl, 2001, s. 34; Keleş, 2009, s. 26). Benzer örneklerle karşılaştırıldığında MS 351-354 yüzyıl aralığına verilmektedir²⁸.

4.3. Valens (Kat. No. N-15)

Valentinianus I'in kardeşidir. 364-378 yılları arasında yönetimde yer almıştır²⁹. Valens için basılan sikkeler Kyzikos ve Alexandria'da darp edilmiştir (Kampmann, 2020, s. 406).

İmparator Valens'e ait Myndos'ta bir adet sikke tespit edilmiştir. **Kat. No. N-15** numaralı parçada ön yüzde, inci diademli [DN VALENS-PF AVG] imparator büstü sağa, arka yüzde, khlamys giyimli ayakta duran imparator yer alır, başı sola doğrudur ve sol elinde labarum tutarken, sağ eliyle köleyi başından tutmaktadır. Burada [GLORIA RO-MANORVM] lejantı yer almaktadır.

Darphane işareti ile ilgili lejant korunmadığı için kesin bir tespit mümkün değildir. Sikke MS 364-378 yıllarına tarihlenmektedir³⁰.

5. Değerlendirme

Myndos Asar Adası Kazı çalışmaları'nda Hristiyanlık öncesi Dönem'e ait 15 adet sikke buluntusu tespit edilmiştir. Adada bulunan en erken sikke Mausolos Dönemi'ne tarihlenmektedir. Helenistik Dönem'e ait kent sikkeleri önemli bir yere sahip olmuş ve ilk sikkeler bu dönemde basılmıştır. Ayrıca, kenti çepeçevre saran sur yapısının ve Apollon Arkhegetes altarnın Mausolos Dönemi'nde inşa edildiği düşünülmektedir.

Genel olarak Myndos sikkelerine bakıldığında, MÖ 2 yüzyılda görülen sikkelerde basım yerini ve basan halkı işaret eden gösteren MYΝΔΙΩΝ lejantına da yer verilmeyle birlikte tiplerin üzerinde genellikle bölgenin bu dönemde Ptolemaios tarafından yönetilmesi ile ilgili olarak, ön yüzde Zeus / Serapis görülmektedir. Bu sikke örneklerinde çelenkli Zeus başı, arka yüzde iki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı/yıldırım demeti mevcuttur. Ayrıca, ön yüzde Apollon başı, arka yüzde zeytin dalı üzerinde baykuş'un görüldüğü örneklere de yer verilmiştir. Artemis'in betimlendiği sikke örneklerinde arka yüzünde iki yunus mevcuttur. Dionysos'un

²⁶ Tekin, 1996, s. 34-35.

²⁷ RIC VIII, 497, 93; Robertson, 1982, s. 327, 159; LRBC II, s. 2488; Keleş, 2009, s. 83 (Cyzicus); Auktion 189: s. Taf. 28, 879. Benzer örnekler için darphanelere göre bk. Sutherland, 1974, s. 274, 550; Robertson, 1982, s. 327, Pl. 71, 130-147; Carson, 1990, s. 343 Pl. 52, 781; Ireland-Ateşoğulları, 1996, s. 131, 233-234.

²⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. RIC VIII, s. 524, 143; LRBC II, s. 2623 (ANB); Robertson, 1982, s. 325, Pl. 71, 143.-Tekin, 1994, s. 205, 884-887. Benzerleri için bk. RIC VIII, 497, 93; Robertson, 1982, s. 327, 159; LRBC II, s. 2488; Keleş, 2009, s. 83 (Cyzicus). Benzer örnekler için darphanelere göre bk. Sutherland, 1974, s. 274, 550; Robertson, 1982, s. 327, Pl. 71, 130-147; Carson, 1990, s. 343 Pl. 52, 781.

²⁹ Aşağı Tuna sınırının savunması için Licinius Eylül 316'da Konstantin'e yenildikten sonra, Konstantin'e karşı savaşında yanında yetenekli bir asker bulundurmak için onu Augustus ilan etti. Ancak özellikle sert bir kişi, hem Constantine hem de Licinius'un savaşa devam etmesini imkansız hale gelmiştir. Müzakereler barışla sonuçlanarak Konstantin galip gelmiştir. Valens görevinden istifa etmek zorunda kalacaktı. Licinius sorunu Augustus öldürterek çözmüştür. Doğu eyaletlerinin kontrolünü sağlamıştır. Kampmann, 2020, s. 431. Vizigotlarla savaşırken 378 yılında savaş meydanında ölmüştür bk. Keleş, 2009, s. 21.

³⁰ RIC IX 274,10b (Antioch); LRBC II, 2659; Arslan, 1992, s. 135, 270; Keleş, 2009, s. 87, 197. Benzeri için bk. Sutherland, 1974, s. 279, 559-560; Carson, 1990, s. 344, Pl. 54, 818; Ireland-Ateşoğulları, 1996, s. 131, 237.

betim olarak görüldüğü sikkelerde başında sarmaşık çelengiyle betimlenmiş ve arka yüzde üzüm salkımı / cornucopia / yıldırım demetinin yer aldığı sikke örneklerine yer verilmiştir. Ön yüzünde Poseidon, arka yüzde yunusun bulunduğu farklı tiplerde bulunmaktadır.

Ayrıca kentte bulunan yazıt ışığında tanrı Apollon'un Arkhegetes sıfatıyla, kurucu ve koruyucu tanrı olarak onurlandırılması, kültünün kentte önemli olduğunu göstermektedir. Myndos sikkelerinin ön yüzünde betimlenen Apollon tasvirleri de bu görüşü destekler niteliktedir. Aynı zamanda, Myndos'ta görülen Nero ve Septimus Severus'un hüküm sürdüğü periyotlarda aralıklı olarak bronz sikkelerin darp edildiği ve sikke üzerinde ters konik altar betimlerinin Apollon ve Artemis ile ilişkilendirildiğinden bahsedilmektedir (Barclay, 1964: 64vd). Myndos sikkeleri üzerinde tapınak betiminin olmaması Asar Adası'ndaki Apollon kült alanının tapınsız bir altar olma ihtimalini destekler mahiyettedir³¹. Sikkelerden yola çıkarak Myndos kenti için Apollon, Zeus, Dionysos, Poseidon ve Artemis gibi tanrıların kent için önemli ve ön planda oldukları söylenebilir.

Karia kentlerine baktığımızda Bargasa kentinde Zeus başı, arka yüzde ayakta, uzun himationlu Zeus, sol elinde asa tutarken, kent lejandı ile görülmektedir³². Halikarnassos kentinde Apollon başı, arka yüzde lir, diğer sikke örneklerinde ise Athena başı, arka yüzde kanatları kapalı baykuş'un görüldüğü örnekler yer almaktadır³³. İasos kent sikkelerinde MÖ 4. yüzyıl ortalarına tarihlenen bronz örneklerde ön yüzde Apollon başı yer alırken, arka yüzde karides betimi görülmektedir³⁴. Kaunos kentinde Apollon başı, bazen çene altında chlamysin bağı ile tasvir edilmiş olup, arka yüzde sola doğru oturan sfenks ve Karca yazılmış kent etnikonu yer almaktadır³⁵. Knidos kentinde MÖ 4. yüzyıl hemidrahmilerinin çoğu MÖ 5. yüzyıl örneklerindeki gibi ön yüzde aslan protomu, arka yüzde Aphrodite başı şeklindedir. Helios başı ve ön yüzde Apollon arka yüzde ise Artemis'in yer aldığı sikkeler de ön plana çıkmaktadır³⁶. Stratonikeia Antik Kentinde ön yüzde Zeus başı, arka yüzde Hekate/Nike betimine yer verilmiştir³⁷. Karia kentlerinde görülen sikke repertuarına ve Myndos sikkelerine baktığımızda Apollon'un önemli bir tanrı olduğunu hatta bölgenin baş tanrısı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (**Tablo 1**).

Klasik Dönem sikke buluntuları arasında 1 Mausollos, Helenistik Dönem sikkeler arasında 1 Halikarnassos ve 3 Myndos'un kendi bastığı kent sikkesi ve 1 Tessalonika sikkesi tespit edilmiştir.

Roma Dönemi sikkeleri içerisinde 3 Büyük Constantin, 1 I. Constantinus, 5 II. Constantius, 1 Valens sikkeleri buluntular içerisinde yer almaktadır. Sikke buluntularının yoğunluğu az olmakla birlikte Mausollos Dönemi'nden MS 4. yüzyıla kadar geniş bir periyodu temsil etmektedir. Özellikle sikkeler içerisinde II. Constantius sikkeleri biraz daha yoğunluk göstermektedir.

³¹ Genellikle kült heykeli ve tapınakların ön plana çıkartılmak istendiği durumlarda örneğin; Apollonia ad Rhyndacum kenti sikkelerinde olduğu gibi, tapınağın içinde tanrı/tanrıça kült heykellerine de yer verilmektedir. Bu sayede tapınağın kime ait olduğu anlaşılmaktadır. Şahin, 2016b, s. 721, Res. 8.

³² Ekici, 2013, s. 17.

³³ BMC Caria, s. liv

³⁴ Delrieux, 2001, s. 163.

³⁵ Ashton, 2004, s. 45; Ekici, 2013, s. 24.

³⁶ BMC Caria, xlvii.

³⁷ Meadows, 2002, s. 98; Ekici, 2013, s. 33.

Tablo 1: Karia Bölgesi'nde Sikke Basan Bazı Kentler

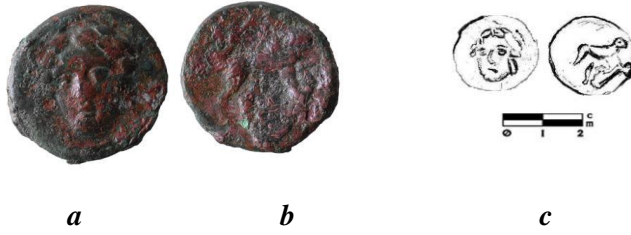
Kent	Tarih	Lejant	Ön Yüz	Arka Yüz
Alabanda	MÖ 197- 189	ANTIOXEΩN	Apollon İstimos	Pegasus
Alinda	MÖ 201	ΑΑΙΝ, alta I, Γ harfleri	Herakles başı	Meşe çelengi
Amyzon	MÖ 2-1. yüzyıl	-	Artemis	Tripod ve yanan meşale
	Augustus Dönemi	-	-	Geyik Betimi
Antiocheia ad Maeandrum	MÖ 2 yüzyıl	ANTIOXEΩN	Apollon başı	Meander bordürü içinde hörgüçlü boğa
Aphrodisias	MÖ 2 yüzyıl	-	Zeus başı	Kartal, üzerinde labris
Apollonia Salbake	MÖ 2- 1. yüzyıl	-	Apollon başı	Defne dalı üzerinde kartal veya lir
Attuda	MÖ 2. yüzyılın 1. yarısı	-	Tykhe veya Kybele	Ayakta çıplak Apollon figürü
Bargasa	MÖ 2- 1. yüzyıl	(B)A(R)ΓA-CHNΩN	Herakles başı	Efes Artemis"i
Bargylia	MÖ 2- 1. yüzyıl		Artemis Kindyas	Pegasus ve alta meşale
Euromos	MÖ 400- 380	ΥΡΩ	Yabandomuzu protomu	Zeus başı Zeus Lepsynos
Halikarnassos	MÖ 480- 400	ΑΑΙ	Apollon başı	Defne çelengi içinde lir
	MÖ 400	-	Athena başı	İki defne dalı arasında lir
	MÖ 4. yüzyılın 2. yarısı		Koç	Aslan protomu
	MÖ 3- 2. yüzyıla	-	Apollon	Ayakta kartal ve lir
		-	4/3"lük dönüşle Helios başı	Athena büstü
Harpasa	MÖ 2- 1 yüzyıl	-	Zeus başı	Apollon Kithadoros
Herakleia Latmos	Helenistik Dönem	-	Sakallı erkek başı ya da kadın başı	Monogram (dağ zirvesi) Aphrodite
İasos	MÖ Geç 6. veya erken 5. yüzyıla	-	Çıplak erkek, başında şapka, sağ elinde bir obje ve yüzen yunus	Dörde bölünmüş kare inkus
	MÖ 4. yüzyıl ortaları	-	Apollon başı	Karides, Deniz tarağı, Yunusa binen genç
	MÖ 4. yüzyıl ortaları	ΙΑΣΕ	Sola doğru ¾"lük dönüş yapan Apollon başı	Sakkos giyen bir kadın başı
	MÖ 4. yüzyıl ortaları	-	Grifon	Fare
	MÖ 2- 1.	-	Apollon ve Artemis başı birlikte	Yunusla birlikte yüzen genç erkek çocuk
	MÖ 2- 1.	-	Çıplak Apollon Delphinios ok, yay ve ayaklarının altında yunus	Avcı Artemis yay, sadak ve kent lejandı ile
	MÖ 2- 1.	-	Bordür içinde Artemis başı	Yunusla birlikte yüzen genç erkek çocuk.
	Erken İmparatorluk Dönemi	-	Apollon başı	Çelenk içinde kentin lejandı
Kaunos	MÖ 490	-	İris	Baitylos
	MÖ geç 5. erken 4.	KA/KAY	Apollon başı	Oturan sfenks ve

	yüzyıla			Karca kent etnikonu
	MÖ geç 5. erken 4. yüzyıla	-	Athena başı	Geyik boynuzu olan diademli genç erkek başı
	MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısı	-	Sfenks	Boğa protomu Şehrin efsanevi kurucusu
	Helenistik Dönem	-	Diademli genç erkek başı	Ayakta, sağ elini yukarı kaldırmış
Knidos	MÖ 6. yüzyılın 2. yarısı	-	Aslan protomu	Kare incus içindeki Arkaik Aphrodite başı
	MÖ 5. yüzyıl	-	Ön yüzde aslan protomu	Aphrodite başı
	Geç Klasik Dönem	-	Apollon başı	İki çizgi arasında üzüm salkımı
	Helenistik Dönem	-	Apollon	Artemis
	MÖ 3. yüzyılın 2. yarısına	-	Artemis başı	Tripod, Magistrat adı ve kent lejandı
	MÖ 3. yüzyılın 2. yarısına	-	Aphrodite başı	Üzüm Salkımı
Mylasa	MÖ 520-490	-	Aslan	Akreb
	MÖ 500		Sola aslan başı	İki dikdörtgen çentik ve Kar alfabesinde Mylasa'nın en erken etnikonu /kare inkus içinde kanatları açık kuş
	MÖ 4. yüzyılın ikinci yarısından MÖ 2. yüzyılın başları	MIAA	Zeus Labrendeus uzun elbiseli	Zeus Osogoa omuzu açıkta bırakan khiton giymiş ve elinde trident ve kartal tutarken
	MÖ 3. yüzyıl		Kalkan üzerinde kartal	miğfer
	MÖ 2. yüzyıl		At	Trident ve Labris
	İmparatorluk Dönemi		labris	Mızrak tutan Zeus Labrendeus
Myndos	MÖ 4. yüzyıl ortaları	MY	Zeus	Kanatları açık, yıldırım üzerinde duran kartal ve kent lejandı
	MÖ 2. yüzyıl ortaları	ΜΥΝΔΙΩΝ	Serapis	İki mısır koçanı üzerinde İsis Tacı
			Dionysos	Üzüm Salkımı
			Zeus	Yıldırım Demeti
			Apollon	Zeytin dalı üzerine tünemiş baykuş
				Kanatlı Yıldırım Demeti
			Poseidon	Yüzen iki yunus
	Roma Dönemi		Septimus Severis ve Iulia Domna	Ters konik altar , Apollon ve Artemis

Katalog**Klasik Dönem****Maussolos, Karya Satraplığı, Halikarnassos****Kat. No. N-1****Kayıt No:** MY12-N28 E4 Açması**Seviye:** -102 cm**Ölçüler:** Çap: 1,8 cm, Kal: 0,2 cm, Ağ: 3,6 gr**Malzeme:** Bronz

Tanım: Sikke, ön yüz ortada, cepheden verilmiş Apollon büstü (a), arka yüz kondisyonu kötü olduğundan belirsiz. Arka yüzeyde hayvan figürü kartal, aslan (?) vb. yer almaktadır (b).

Karşılaştırma: BMC Caria, 102, Pl. XVIII. 3.-Traité II 97; 2629 (Maussolos, Karya Satraplığı, Halikarnassos).- SNG Keckman I, Pl.2, 40.-Ashton et. al. 2002: Pl. 13 6a-7a.-SNG Kayhan I, Pl. 29. 759.

Tarih: MÖ 377-353.**Helenistik Dönem****Kat. No. N-2****Kayıt No:** MY12-N77, E2 (Batı Köşesi)**Seviye:** -50 cm**Ölçüler:** Çap: 1,9 cm, Kal: 0,5 cm, Ağ: 8,44 gr**Malzeme:** Bronz**Tanım:** Sikke. Ön yüzde, Diademli Poseidon başı sağa (a).

Arka yüzde, noktalı bordür içinde ayakta örtülü kadın figürü, sağ elinde patera, sol elinde cornucopia, her iki yanda [ΑΛΙΚΑΡ- ΔΙΟΔΟ] lejandı (b).

Karşılaştırma: Benzerleri için bk. BMC 76.- Sear 1983: 166, 4816.-Grose 1979: 187, 297.6.-SNG Ashmolean XI, 213.- SNG Tüb. 3390.-SNG Cop. Caria Pl. 8. 377-378.- Hunterian Coll. II 424, 2.-SNG von Aulock Karien 2532.-Imhoof-Blumer, KM 130, 14F.- Alış 2019: 132 Kat. No. 129, 149 (Halikarnassos).-SNG Kayhan I, 781.- Lingren Coll. I 647.-SNG München Taf. 12, 218.

Tarih: MÖ 150-50.

Myndos Sikkesi

Kat. No. N-3

Kayıt No: Asar Adası, E-2 Açması,

Seviye: -32/-60 cm

Ölçüler: Çapı: 1,7 cm, Kal.: 0,4 cm, Ağ.: 5,92 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde, sağ profilden verilmiş defne çelenkli Apollon Başı (a). Arka yüzde ise zeytin dalı üzerinde duran baykuşun üst kısmında MYNΔI[ΩN] lejantı ve altında ise ΠΙΙΙΜ harfleri yer almaktadır (b).

Karşılaştırma: BMC Caria 136-137: 26-32.- SNG von Aulock Karien Taf. 83. 2639.- SNG Ashmolean IX, 249-250, 251.- <http://hno.huma-num.fr/browse> No: 1751 (04. 01. 2019).- Milne 1938: 262, 3.- Winterhur II 3493.- Weber 1975: 6541.- SNG Cop. Caria Plate 10. 447-448.- Sear 1983: 172, 4902.

Tarih: MÖ 180-30.

Kat. No. N-4

Kayıt No: MY11- C-2 Açması

Seviye: -231 cm.

Ölçüler: Çap: 1,7 cm, Kal: 3 mm, Ağ: 4,24 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke, Ön yüzde ortada, yan profilden verilmiş sakallı bir defne çelenkli erkek büstü, olasılıkla Zeus(?) (a), arka yüz (?) de ise korunan örneklerden yola çıkarak yıldırım yerleştirilmiştir (b).

Karşılaştırma: BMC Caria 134, 5.- SNG von Aulock Karien Taf. 83. 2637.-SNG Cop. Pl. 10. 445.- SNG Keckman I, Pl.9, 245.-Zabel – Meadows 2002: 245, 63.-SNG München Taf. 19. 388.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortaları (Karia, Myndos Sikkesi)

a

b

Kat. No. N-5

Kayıt No: MY12-N21- E4 açması, Hafriyat toprağı

Seviye: Yüzey

Ölçüler: Çap: 1,5 cm, Kal: 0,3 cm, Ağ: 3,16 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke, Ön yüz: Karia Myndos Helenistik hemidrahmi (MÖ 166/150). Ortada, profilden verilmiş sakallı Zeus büstü, sağa (a), arka yüz: Ortada yıldırım demeti MYNΔΙΩΝ lejanti (b).

Karşılaştırma: BMC Caria 134, 5.- SNG von Aulock Karien Taf. 83. 2637.-SNG Cop. Pl. 10. 445.- SNG Keckman I, Pl.9, 245.-Zabel – Meadows 2002: 245, 63.- SNG Ashmolean IX, 246, 247.-SNG München Taf. 19. 388.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın ortaları (Karia, Myndos Sikkesi)

a

b

c

Tessalonika Sikkesi

Kat. No. N-6

Kayıt No: MY11- Kule Arkası 5 Açması-N39

Seviye: Anakaya kesit.

Ölçüler: Çap: 2,3 cm, Kal: 3 mm, Ağ: 8,26 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde sağ profilden defne çelenkli Apollon büstü [ΠΙΟΛΥ](a). Arka yüzde, Ortada, ayakta duran yan profilden verilmiş, bir elinde kalkan tutmakta olan diğer elini ise havaya kaldırmış olan Athena betimi yer almakta. Sağ tarafta aşağıdan yukarıya doğru ΘΕΣΣ[λω] lejantı (b).

Karşılaştırma: McClean II 4954-4958 Taf. 180, 6-7.-NC 1936, 180.-CH 7, 1985, 91.-Gardner 1963: 5, 49-59.-Bloesch 1987: 163, 1734.-SNG Lockett Vol. III, Pl. XXXI 1625 (Tessalonika Sikkesi).-SNG Thessaly Pl. 6, 300-304.

Tarih: MÖ 2. yüzyılın sonu- 1. yüzyılın ortası.

a

b

Kat. No. N-7

Kayıt No: MY12-N30 D2-C Açması

Seviye: -22/-33cm

Ölçüler: Çap: 1,6 cm, Kal: 0,3 cm Ağ: 1,26 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde, DV CONSTANTI-NVS [PT A]VGG, Profilden verilmiş, başı örtülü kadın büstü, sağa (a). Arka yüzde, ortada, biga üzerinde Konstantin (korunmuş örneklerde Tanrı'nın eli yukarıdan aşağıya uzanıyor, üst alanda yıldız), solda yukarıdan aşağıya SMANS (darphane işareti- Antiokheia) lejantı yer almakta (b).

Karşılaştırma: RIC VIII, Antioch 37; LRBC I,1372; Carson 1990: 341, Pl. 47. 709.-CONS 337. Benzer örnek için bk. Moser 2018: 149 Fig. 4. 2.

<https://www.wildwinds.com/coins/ric/constantine/antioch RIC viii 037.jpg>

(13.04.2022) (Büyük Constantin / I. Constantinus sikkesi)

Tarih: MS 337-340.

a

b

c

Kat. No. N-8**Kayıt No:** MY12-N127 F-4 Açması (Sarnıç İçi)**Seviye:** -120/-189 cm**Ölçüler:** Çap: 2 cm, Kal: 0,1 cm Ağ: 2,34 gr**Malzeme:** Bronz

Tanım: Sikke, ön profilden verilmiş imparator büstü, sağa (a), arka yüzde, ortada çelenk içerisinde üstte VOT altta XX harfleri, çelengin dışarısında sikkenin etrafında lejant kısmında olasılıkla DN CONSTANTINI MAX AVG I okunmakta, darphane işareti korunmamış(b).

Karşılaştırma: RIC VII, 237 (Büyük Constantin / I. Constantinus sikkesi).-Robertson 1982: Pl. 47, 121.-Ireland – Ateşoğulları 1996: 129, 206 (Darp yeri, Thessalonica).-Lightfoot 1996: 142, 30 (Darp yeri, Thessalonica).-Sear 2011: 476, 16205.-Ekici 2013: 148 Lev. 18, Kat. No. 354.-Bulut – Şengül 2014: 96, 41.- Doychinova 2019etc: 121, 572.

<https://www.wildwinds.com/coins/ric/constantine/rome RIC VII 237.1>. (13.04.2022)

Tarih: MÖ 307-337.**I. Constantinus****Kat. No. N-9****Kayıt No:** MY13-N3, H2 Genişletilen alan**Seviye:** -32/-105 cm**Ölçüler:** Çap: 1,9 cm, Kal: 0,2 cm Ağ: 2,42 gr**Malzeme:** Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde, Profilden verilmiş Roma'nın miğferli büstü ve üzerinde paludamentum ile sola bakmakta. Sağda ise yukarıdan aşağıya VRBS – ROMA lejantı yer almakta (a). Arka yüzde ise, ortada, bir kurt tarafından emzirilen Remus ve Romulus kardeşler (lupus sahnesi). Kurdun üstünde yan yana 2 adet sekiz kollu yıldız. En altta ise SMT (darphane işareti-Ticinium(Pavia, İtalya) harfleri yer almakta (b).

Karşılaştırma: Benzerleri için bk. RIC VII, Tesselonika, 187 (I. Constantinus) , RIC VII, 655, 90; LRBC I, 1231.-Sutherland 1974: 265, 534-535.-Arslan 1992: 117, 225.-Carson 1990: 679, Pl. 45.- Tekin 1994: 195. 828 Keleş 2009: 75.- Sear 2011: 505, 16516. Benzeri

ancak farklı darphane, RIC V, Pl. -18. 64, 1.- Ireland – Ateşoğulları 1996: 130, 218-219 (Darp yeri, 218: Nicomedia, 219: Constantinopolis).- Ekici 2013: 148 Lev. 18, Kat. No. 355.-Bulut – Şengül 2014: 97, 46 (Darp yeri: Kyzikos).- Doychinova 2019etc:127, 618-626.

<http://numismatics.org/ocre/id/ric.7.thes.187?lang=tr> (13.04.2022) Benzeri ancak farklı darphane, RIC V, Pl. 64, 1-18. <https://colnect.com/tr/coins/coin/53053-1-Follis-Romulus-and-Remus-306~337-1-Konstantin-Roma-%C4%B0mparatorlu%C4%9Fu> (13.04.2022)

Tarih: MS 330-333.

II. Constantius (MS 337 – 361)

Kat. No. N-10

Kat. MY10-2

Kayıt No:MY10-A3Kule Altı-N4

Seviye: Yüzey

Ölçüler: Çap: 1,5 cm, Kal: 2 mm, Ağ: 1,98 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde sağ profilden defne çelenkli II. Costantius büstü (a).

[CONSTAN]TIVS P F AVG

Arka yüzde sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan tutan Constantius, cepheden, başı sola. Askeri giyimli, miğferli, sağ elinde mızrak, sol elinde kalkan. Düşen atlıya mızrakla saldırıyor. Darphane işareti belirsiz. Lejant: PPDIVIAVG (b).

M

Karşılaştırma: Constantine II Benzerleri için bk. Trier RIC VII 82; RIC VIII: 460 No. 137.-

Tekin 1994: no. 885.-LRBC II, 2623.-Lightfoot 1996: 143, 33 (Darp yeri,Antiokheia).- Ekici 2014: 151 Kat. No. 371.

<http://www.tesorillo.com/aes/024/024i.htm> (01.11.2016)

Tarih: MS 348-354.

*a**b***Kat. No. N-11****Kayıt No:** MY10-N23, B-2 Açması**Seviye:** -240 cm**Ölçüler:** Çap: 1,4 cm, Kal: 0,2 cm Ağ: 1.72 gr**Malzeme:** Bronz**Tanım:** Sikke. Ön yüzde, İmparator büstü, sağa, diademli.

[DNCO]NST[AN] [TIVSPFAVG] (a), arka yüzde ise, İmparator, ayakta, sola, askeri giyimli? sağ elinde globus üzerinde Nike, sol elinde mızrak. SPES RE[I] PVBLICE-Halkın umudu³⁸, darphane işareti belirsiz (b).

Karşılaştırma: RIC VIII: 461, 151 Pl. 23 L. 2053.-RIC VIII 275 <http://www.tesorillo.com/aes/117/117i.htm> (14.04.2022).- Robertson 1982: Pl. 71, 148.

Tarih: MS 357 – 361 (Constantius II)*a**b***Kat. No. N-12****Kat. MY12-N17****Kayıt No:** MY12-N17, D2-A**Seviye:** -110 cm**Ölçüler:** Çap: 1,6 cm, Kal: 0,2 cm, Ağ: 2,32 gr**Malzeme:** Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde sağ profilden inci diademli imparator II. Constantius büstü (a). Arka yüzde ise asker mızrak atan, başı açık, sakallı, geriye doğru uzanmaktadır.

[D N CONS][TAN]TI[VS P F AVG] Darphane işareti [K]YZ üstte (b).

Karşılaştırma: Benzer örnekler için bk. Robertson 1982: Pl. 71, 151-154.-Keleş 2009: 86.-Ekici 2013: 153 Lev. 20, Kat. No. 381.

³⁸ Tekin 1996: 34-35.

<https://tesorillo.com/aes/024.htm>

Tarih: MS 348-358 (II. Constantius)

Kat. No. N-13

Kayıt No: MY12-N116, F4 (GB Kesiti)

Seviye: Yüzey

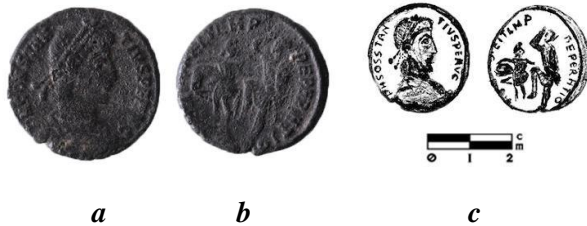
Ölçüler: Çap: 1,8 cm, Kal: 0,2 cm, Ağ: 2,46 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde sağ profilden inci diademli imparator II. Constantius büstü D N CONSTANTIVS P F AVG (a). Arka yüzde, yüzeyde ise asker mızrak atan, başı açık, geriye doğru uzananmakta, [FEL]TEMPREPARATIO, Darphane işareti korunmamıştır (b).

Karşılaştırma: RIC VIII, 497, 93.- Robertson 1982: 327, 159.-LRBC II, 2488.-Auktion 189: Taf. 28, 879.-Keleş 2009: 83 (Cyzicus) Benzer örnekler için darphanelere göre bk. Sutherland 1974: 274, 550.-Robertson 1982: 327, Pl. 71, 130-147.-Carson 1990: 343 Pl. 52, 781.-Ireland-Ateşoğulları 1996: 131, 233-234.-<https://www.tesorillo.com/aes/024/024.htm>

Tarih: MS 348-358 (II. Constantius)

Kat. No. N-14

Kayıt No: MY12-N97, F4

Seviye: -149, -159 cm

Ölçüler: Çap: 1,4 cm, Kal: 0,2 cm, Ağ: 2,02 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde sağ profilden inci diademli imparator Constantius II büstü, lejant görülmemekte (a). Arka yüzde, yüzeyde ise asker tutsağa saldırmakta, sadece darphane yazısı [A]N[T]gözükmemekte (Antiocheia)(b).

Karşılaştırma: RIC VIII, 524, 143; LRBC II, 2623 (ANB).- Robertson 1982: 325, Pl. 71, 143.-Tekin 1994: 205, 884-887. <https://www.tesorillo.com/aes/024/024i.htm>

Benzerleri için bk. RIC VIII, 497, 93.- Robertson 1982: 327, 159.-LRBC II, 2488. Keleş 2009: 83 (Cyzicus) Benzer örnekler için darphanelere göre bk. Sutherland 1974: 274, 550.- Robertson 1982: 327, Pl. 71, 130-147.-Carson 1990: 343 Pl. 52, 781.- <https://www.tesorillo.com/aes/024/024.htm>

Tarih: MS 351-354 (II. Constantius)

Valens (MS 364-378)

Kat. No. N-15

Kayıt No: MY10-N29, A-4 Güneydoğu, Doğu Duvarının dış kesiti

Ölçüler: Çap: 1,7 cm, Kal: 0,2 cm, Ağ: 1,16 gr

Malzeme: Bronz

Tanım: Sikke. Ön yüzde, İmparator büstü, sağa, inci diademli [DN VALENS-PF AVG] (a), arka yüzde ise, İmparator ayakta duruyor, başı sola, khlamys giyimli, sol elinde labarum, sağında köleyi başından tutuyor [GLORIA RO-MANORVM] (b). Darphane işareti ile ilgili lejant korunmadığı için kesin bir bilgi vermek mümkün değildir.

Karşılaştırma: RIC IX 274,10b (Antioch); LRBC II, 2659.-Arslan 1992: 135, 270.- Keleş 2009: 87, 197. Benzeri için bk. Sutherland 1974: 279, 559-560.-Carson 1990: 344, Pl. 54, 818.- Ireland-Ateşoğulları 1996: 131, 237.

<http://www.tesorillo.com/aes/042/042i.htm> (01.11.2016)

Tarih: MS 364-378.

Kaynaklar

- Alış, B. (2019). *Halikarnassos tarihi ve sikkeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslan, M. (1992). *Museum of Anatolian Civilizations Roman Coins*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınevi.
- Ashton et. al. (2002). R. H. Ashton, P. Kinns, K. Konuk, A. R. Meadows. *The Hecatomnus Hoard in CH 9*, London: 95-158.
- Ashton, R. H. J. (2004). *Kaunos not Miletos or Mylasa*. NC 164, 2004, 33- 46, Pl. 2.
- Ashton, R. H. J. (2006). *The beginning of Bronze Coinage in Karia and Lykia*. NC 166, 2006, 1- 14, Pl. 1- 5.
- Ashton, R. H. J. (2007). *The pre-Imperial Coinage of Iasos*. NC 167, 2007, 47- 78, Pl. 7- 15.
- Auktion 189, Münzen und Medalien, Auktion 189, 1996, München: Bankhaus Aufhäuser.
- Barclay, V. H. (1911). *Historia numorum a manual of Greek numismatics*. Oxford: Calerandon Press. [Online: http://hno.huma-num.fr/browse](http://hno.huma-num.fr/browse) No: 1751 (04. 01. 2019).
- Barclay, B. V. (1964). *A catalogue of the Greek coins of Caria, Cos, Rhodes*. London: British Museum Press.
- Baydur, N. (1998). *Roma sikkeleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bloesch, H. (1987). *Griechische Münzen in Winterthur*. Textband I Nr. 1-2321, Winterthur.
- Bulba, M. (2019). Kaunos Demeter kutsal alanı:kült uygulamaları. *MJH IX(9)*, 57-78.
- Bulut, S. ve Şengül m., (2014). *Birinci Uluslararası Anadolu Para Tarihi ve Numismatik Kongresi / First International Congress of the Anatolian Monetary History and Numismatics*, Antalya, Türkiye, 25- 28 Şubat 2013, 79-110.
- Carson, R. A. G. (1981). *Principal Coins of the Romans. Volume II, The Principate 31 BC- AD 296*, London: British Museum Press.
- Carson, R. A. G. (1990). *Coins of the Roman Empire*. (ed. P. Grierson), New York: California Press.
- Delrieux, F. (2001). *Iasos A La Fin Du IV Siecle A.C. Les Monnaies Aux Fruits de Mer Des Fils de Theodotos Au Versement De Leklesiastikon*, *Revue des Etudes Grecques Tome 114*, 160- 189.
- Doychinova, M. etc. (2019). *Nümismatic Collection of The Regional History Museum of Sofia*, (ed. I. S. Proko), Sofia.
- Ekici, M. (2013). *Karia şehir sikkeleri ve Lagina'da bulunan sikkelerin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gardner, P. (1963), *Catalogue of Greek Coins: Thessaly to Aetolia*, R. S. Poole, Bologna.
- Göktürk, T. (1996). *A hoard of Hellenistic Silver Coins of Myndos, Halikarnassos and Knidos*. *Studies in Ancient Coinage from Turkey*, (Ed. R. H. J Ashton), 5-8.
- Gündüz, S. ve Dumankaya, O. (2015). *Antik liman kentlerinde sualtı araştırmalarının önemi: Asar Adası Örneği*". (Ed. C. Yemişçi-T. E. Çakır-M. G. Beydiz- C. Çoban), *Turgutreis ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu*, 25-41.
- Grose, S.W. (1979). *Fitzwilliam Museum, Catalogue of the Mclean Collection of Greek Coins, Vol. III, Asia Minor, Farther Asia, Egypt, Africa, America*.

- Harl, K. W. (2001). *Guide for coins commonly found at Anatolian excavations*. İstanbul.
- Hoover, O. D. (2016). *Handbook of coins of Macedon and its neighbors, Part I: Macedon, Illyria, and Epeiros Sixth to first centuries BC*, London.
- Hunterian Coll. II, (2004). G. Macdonald, Catalogue of Greek Coins in the Hunterian Collection, University of Glasgow, Vol. II: North Western Greece and Asia Minor, 1901, Die kaiserzeitlichen Münzen Jetzt auch in der SNG-Publikation der Sammlung: SNG XII, Part I.
- Imhoof-Blumer, KM, (1902). F. Imhoof-Blumer, *Kleinasiatische Münzen*, 2 Bände 1901 bzw.
- Ireland – Ateşoğlu, S. (1996). “The Ancient Coins in Amasra Museum”. Ed. R.Ashton, *Studies in Ancient Coinage from Turkey*, Ankara, 1996, 132-137.
- Jones, J. M. (1986). *A dictionary of Ancient Greek coins*. London: Seaby.
- Kampmann, U. (2020). *Die Münzen der römischen Kaiserzeit*. Battenberg: Battenberg Press.
- Keleş, V. (2009). *Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma sikkeleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Leedom, J. W. (1978). Constantius II: three revisions. *Byzantion*. 48(1), 132-145.
- Lightfoot, C. S. (1996). The coins from Tille. (Ed. R.Ashton), *Studies in Ancient Coinage from Turkey*, 139-146.
- Lingren Coll. I, (1). H. C. Lindgren – F. L. Kovacs, *Ancient Bronze Coins of Asia Minor and the Levant from the Lindgren Collection*,
- LRBC I- II, (1978). R.A.G. Carson, et al. *Late Roman Bronze Coinage*, London: Spink and Sons.
- McClellan II, (1923-1929). S. W. Grose, *Catalogue of the McClellan collection of Greek Coins I-III*, Cambridge: University of Michigan Library.
- Meadows, A. R. (2002). Stratonikeia in Caria: the Hellenistic city and its coinage. *NC 162*, 79-134.
- Meadows, A. (2018). The great transformation, civic coin design in the second century BC, ΤΥΠΟΙ, Greek and Roman coins seen through their images Noble issuers. humble users? *Proceedings of the International Conference Organized by the Belgian and French Schools at Athens*, 26-28 September 2012, P.P. IOSSIF, Fr. DE CALLATAÏ, R. VEYMIERS (eds.), Liège, 297-318.
- Milne, J. G. (1938). Notes on the Oxford collections, Caria. *NumChron V*(18), 254-266.
- Moser, M. (2018). *Emperor and senators in the reign of Constantius II. Maintaining imperial rule between Rome and Constantinople in the fourth century AD*. Cambridge: Cambridge University Press.
- NC 1936, *Numismatic chronicle*. London: Royal Numismatic Society.
- RIC, H. Mattingly- E.A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, London, 1923- 1994, 10 vols.
- Robert, L. (1954). *La Carie, le plateau de Tabai et ses environs*. Paris: Adrien-Maisonneuve.
- Robertson, A. S. (1982). *Roman imperial coins*. Oxford: Oxford University Press.
- Sear, D. R. (1983). *Griechischer Münzkatalog, Band 2: Asien und Afrika*. München: Battenberg Verlag.
- Sear, D. R. (1988). *Roman coins and their values*. London: Spink Press.

- Sear, D. R. (2011). *Roman coins and their values*. London : Spink Press.
- SNG Ashmolean (2013). *SNG British Series 5. Ashmolean Museum. Part XI. Asia Minor, except Cyprus*. London: Oxford University Press.
- SNG Cop., (1942-79). *SNG Copenhagen, The royal collection of coins and medals, Danish National Museum, Copenhagen*. New Jersey: Danish National Museum.
- SNG Kayhan I, (2002). *Sylloge nummorum graecorum, Turkey I., The Muharrem Kayhan Collection*, (haz. Korak Konuk), İstanbul-Bordeaux: Ausonius Publications.
- SNG Keckman I, (1994). *Sylloge nummorum graecorum, Finland, The Erkki Keckman Collection in the Skopbank, Helsinki, part I, Karia*. Finland: The Finnish Society of Sciences and Letters.
- SNG Lockett, (1949). *Sylloge Nummorum Graecorum: Volume III: The Lockett Collection*. London: Oxford University Press.
- SNG München, (2006). *Sylloge Nummorum Graecorum. Staatliche Münzsammlung München, 22. Heft, Karien*. Munich: Hirmer.
- SNG Thessaly, (1982). *Sylloge nummorum graecorum. The royal collection of coins and medals Danish National Museum, Thesaaly-Illyricum*. New Jersey: Copenhagen.
- SNG Tübingen, (1994). *Sylloge nummorum graecorum. Münzsammlung der Universität Tübingen, 5. Heft, Karien und Lydien*. Munich: Hirmer.
- SNG von Aulock Karien, (1962), *SNG Aulock Karien Sylloge Nummorum Graecorum / Deutschland / Sammlung v. Aulock 7 Karien, Nr. 2334-2867*, Berlin: Verlag Gebr. Mann.
- Sutherland, C. H. V. (1974). *Münzen Der Römer*. München.
- Söğüt, B. (2020). *Stratonikeia'da yerleşim tarihi ve kentsel doku, Kariyalılar denizcilerden kent kuruculara*, 488-503.
- Şahin, M. (2006). Myndos 2005 yılı yüzey araştırması. *AST*, 24(1), 293-306.
- Şahin, M. (2010). Myndos 2008: tavşan adası jeofizik çalışmaları. *AST*, 25-29 Mayıs Ankara, 227-236.
- Şahin, M. (2011). 2009 yılı Myndos kazısı. *32. KST*, Ankara: 154-175.
- Şahin, D. (2016a). Geç Antik ve Bizans Çağına ait Myndos sikkeleri. *D. Şahin (ed.), Myndos Kazı ve Araştırmaları Myndos Excavations and Researches 2004-2013*, Ankara, 307-342.
- Şahin, D. (2016b). Apollonia ad Rhyndakos kentinin tarihi ve sikkeleri. *M. Şahin, S. Sevim, D. Yavaş, Odryses'ten Nilüfer'e Uluslararası Nilüfer Sempozyumu*, Bursa, 717-726.
- Şahin, M. (2017). Das Apollo Archegetes Heiligtum auf der Asar Insel bei Myndos, E. Mortensen - B. Poulsen (ed.), *Cityscapes and Monuments of Western Asia Minor. Oxbow Books*, Oxford: Oxbow Book, 179-186.
- Taylan, H. (2017). *Herbal temalı Batı Anadolu sikkeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, O. (1994). *Yapı Kredi Koleksiyonu Grek ve Roma Koleksiyonu, Grek ve Roma sikkeleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tekin, O. (1997). *Antik nümizmatik ve Anadolu arkaik ve Klasik Çağlar*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

- Traité II, (1901). *E. Babelon, Traité des monnaies grecques et romaines*, Bologna.
- Tulay, A. S. (2001). *Genel numizmatik sözlüğü*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları,
- Weber, L. F. (1975). *Descriptive catalogue of the collection of Greek coins formed by Sir Hermann Weber M. D. 1823-1918, 3*, New York.
- Winterthur II, (1997). H. Bloesch, Münzkabinett der Stadt Winterthur: Griechische Münzen in Winterthur, Textband/Tafelband 2 (Nr. 2322-4292, Kimmerischer Bosphorus...Lykien, Winterthur.
- Zabel ve Meadows, (2002). Myndos, The Myndos 1996 Hoard, *CH IX*, 244- 52.

Extended Abstract

One of the cities of Carian, the ancient City of Myndos, is one of the cities at the Aegean Sea and the Mediterranean crossing, which, as ancient authors often mention, is a major location due to its geographical location.

As a result of the archaeological excavations carried out on Asar Island between 2009 and 2013, 15 coins were found and evaluated. The coins included in the study cover the period starting from the earliest finds until the acceptance of Christianity as the only legitimate religion of the empire in 391 AD.

The earliest coin finds found on the island belong to the Mausolos Period. The city, which Mausolos rebuilt, was planned in accordance with Greek urbanism understanding, and the entire settlement area was enclosed within the walls. In addition, it is thought that the fortification structure surrounding the city and the Apollo Archegetes altar were built during the Mausolus Period.

During the Myndos Asar Island Excavations, 15 coins belonging to the Pre-Christian Period were found. The earliest coin found on the island is dated to the Mausolus Period. City coins belonging to the Hellenistic Period had an important place and the first coins were minted in this period. In addition, it is thought that the fortification structure surrounding the city and the Apollo Archegetes altar were built during the Mausolus Period.

When we look at the Myndos coins in general, the legend of ΜΥΝΔΙΩΝ, which indicates the place of minting (mint mark) and the minting people, is also included in the coins seen in the 2nd century BC, but Zeus and Serapis are seen on the obverse, in relation to the rule of the region by Ptolemy in this period. In these coin samples, there is the head of Zeus with a wreath and the Crown of Isis / lightning sheaf on two corn cobs on the reverse. In addition, there are examples of the head of Apollo on the obverse and an owl on the olive branch on the reverse. There are two dolphins on the reverse of the coin samples depicting Artemis. On the coins in which Dionysus is seen as a depiction, he is depicted with an ivy wreath on his head and there are examples of coins with a bunch of grapes/cornucopia/lightning bolts on the reverse. At the same time, there is Poseidon on the obverse and a dolphin on the reverse.

Among the coins that may belong to the Hellenistic Period, 1 Halikarnassos coin, 3 Myndos' own coin, and 1 Thessaloniki coin were identified. Among the coins of the Roman Period, 3 Great Constantine, 1 Constantine I, 5 II. Constantius, 1 Valens, and their coins are among the finds. Although the density of the coin finds is low, it represents a wide period from the Mausolus Period to the 4th century AD. Especially in coins II. Constantius coins show a little more density.

In addition, in the light of the inscription found in the city, the honor of the god Apollo with the title of Archegetes as the founding and protective god shows that his cult was important in the city. The depictions of Apollo on the obverse of the Myndos coins also support this view. At the same time, he mentions that bronze coins were minted intermittently during the reigns of Nero and Septimus Severus, as seen in Myndos and that the inverted conical altar depictions on the coins are associated with Apollo and Artemis. The absence of a temple depiction on the Myndos coins supports the possibility that the cult area of Apollo on Asar Island was an altar without a temple. Based on the coins, it can be said that gods such as Apollo, Zeus, Dionysos, Poseidon, and Artemis were important and prominent in the city of Myndos.

When we look at the cities of Caria, the head of Zeus in Bargasa is seen standing on the reverse, Zeus with a long himation holding a scepter in his left hand, with the city legend. In the city of Halicarnassus, there are examples of the head of Apollo, the lyre on the reverse, the head of Athena on the other coin examples, and the owl with closed wings on the reverse. Bronze samples of Iasos city coins dated to the middle of the 4th century BC have the head of Apollo on the obverse, while the depiction of a shrimp is seen on the reverse. In the city of Kaunos, the head of Apollo is sometimes depicted with a chlamys tie under the chin, and there is a sphinx sitting to the left on the reverse and the city ethnonym written Karian (Karian Languages). Most of the 4th century BC hemidrachms in the city of Cnidus have the protome of a lion on the obverse, and the head of Aphrodite on the reverse, as in the 5th century BC examples. Coins with the head of Helios and Apollo on the obverse and Artemis on the reverse also come to the fore. In the ancient city of Stratonikeia, the head of Zeus is depicted on the obverse and the depiction of Hecate/Nike on the reverse. When we look at the coin repertoire and Myndos coins seen in Carian cities, it would not be wrong to say that Apollo was an important god and even the chief god of the region.